

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Viite: Lausuntopyyntönnö 29.4.2020

VALTIONEUVOSTON SELONTEKO JULKISEN TALOUDEN SUUNNITELMASTA VUOSILLE 2021 - 2024

Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä on integroitu sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä, jolla on järjestämisvastuu 12 kunnan erikoissairaanhoidon palveluista. Väestöpohja on noin 212.000 asukasta. Kymmenen kuntaa on siirtänyt sosiaali- ja perusterveydenhuollon järjestämisvastuun kuntayhtymälle. Tältä osin väestöpohja on noin 180.000 asukasta. Lisäksi kymmenen kuntaa, joiden väestöpohja on noin 90.000 asukasta, on siirtänyt ympäristöterveydenhuollon järjestämisvastuun kuntayhtymälle.

Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä toteutti syksyn 2019 aikana laajan ja raskaan yhteistoimintamenettelyn, jonka seurauksena henkilöstöä vähennettiin 250 henkilötyövuotta. Lisäksi vuoden 2020 aikana toteutetaan mittavat lomautukset. Sopeuttamishjelmalla tavoitellaan noin 15 miljoonan euron kustannusten vähentymistä vuonna 2020. Saman laajuista sopeuttamista ei ole mahdollista toteuttaa uudelleen nopeasti. Samanaikaisesti sopeuttamisen kanssa valmisteltiin muutosohjelma, jonka päämääränä on asukkaiden palvelutarpeeseen vastaava kustannustehokas, vaikuttava palvelutuotanto, joka on kuntien maksukyvyyn mukainen. Arvio muutosohjelman nettovaikutuksesta on nykyisen noin 3,6 % kustannusten vuosikasvun taittaminen noin 2,8 % tasolle v. 2024 mennessä (käyvin hinnoin). Vuoden 2020 kolmen ensimmäisen kuukauden seurannan perusteella on arvioitu, että tavoitteeseen on mahdollista päästä, joskin tilanteeseen liittyy vielä merkittäviä epävarmuustekijöitä.

Julkisen talouden suunnitelmassa on arvioitu, että kuntatalouden menot kasvavat kehyskaudella tuloja nopeammin. Koronavirustilanteesta johtuen kuntatalouden ennustettavuus on poikkeuksellisen vaikeaa. Suunnitelmassa on arvioitu, että kuntatalouden toimintamenojen kasvu hidastuu 2,4 prosenttiin vuonna 2021. Riskinä nähdään se, että terveydenhuollon hoitojonojen purkaminen siirtyy vuodelta 2020 vuodelle 2021. Vuosina 2022-2024 toimintamenot kasvavat keskimäärin 3,1 % vuodessa. Toimintamenoja kasvattaa erityisesti väestön ikääntymisestä johtuva palvelutarpeen kasvu. Vuonna 2021 toimintatulojen kasvuksi arvioidaan 3,0 %. Vuosina 2022-2024 toimintatulot kasvavat keskimäärin 1,9 % vuodessa. Kuntatalouden menot kasvavat tarkastelukaudella tuloja nopeammin. Myös investoinnit ovat varsin korkealla tasolla mm. kuntien rakennuskannan iästä johtuen.

Koronavirustilanne aiheuttaa sosiaali- ja terveydenhuollolle välittömiä menolisäyksiä ja tulojen vähentymistä. Todennäköisesti välilliset vaikutukset kuntataloudelle ovat näitä suuremmat erityisesti kuntien verotulojen vähentymisen myötä. Vaikutukset saattavat ilmentyä myös lasten ja perheiden kasvavana pahoinvointina ja sen seurauksena merkittävästi lisääntyvinä kustannuksina. Myös kasvava työttömyys lisää sosiaalisia ongelmia ja niiden hoidosta aiheutuvia kustannuksia.

Hallitus on käynnistänyt sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen valmistelun. Taavoitteena on koota sosiaali- ja terveystalouden järjestäminen kuntaa suuremmille itsehallinnollisille alueille. Päijät-Hämeen alueella sote-palvelut on pääosin integroitu. Samaan tilanteeseen tulee pyrkiä koko maassa. Alueellisesti laajemmalla järjestämisvastuulla palvelujärjestelmää voidaan kehittää laadullisesti ja samalla hillitä kustannusten kasvuvauhtia.

Hallitusohjelmaan sisältyy vanhuspalvelulain uudistamiseen perustuva hoivahenkilöstön mitoituksen nostaminen. Mitoituksen nosto esitetylle tasolle kasvattaa Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymässä kustannuksia vähintään 12-15 miljoonaa euroa vuodessa. Uudistus merkitsee noin 240 henkilötyövuoden eli 25 %:n kasvua palvelun tuottamiseen tarvittavassa henkilöstössä. Mikäli 0,7 hoitajamitoitus pitää toteuttaa kaikkina aikoina yhden päivän poikkileikkauksena, tarkoittaa tämä arviolta todellisuudessa noin 0,9 hoitajamitoitusta. Tällöin aiheutuvat lisäkustannukset ovat runsaat 30 miljoonaa euroa vuodessa. Laskelmassa on huomioitu oma palvelutuotanto sekä ostopalveluna hankittava tuotanto. Nykyisessä tilanteessa tulee arvioida, onko uudistusta mahdollista toteuttaa esitetyssä laajuudessa ja aikataulussa. Esityksen taloudelliset vaikutukset tulee kattaa kunnille ja kuntayhtymille täysimääräisesti.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksu-uudistus vähentää kuntien ja kuntayhtymien tuloja merkittävästi. Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän arvio vuotuisesta tulojen vähentymisestä on noin kolme miljoonaa euroa. Tämän arvion pohjalta on koko maata koskeva maksutuottojen vähenemä 45 miljoonalla eurolla on arvioitu alimitoitetuksi. Uudistus lisää myös erilaista hallinnollista työtä, jonka kustannus arvioidaan olevan yhtymässä n. miljoona euroa. Maksutuottojen vähenemä tulee kattaa täysimääräisesti palveluiden järjestäjille.

Julkinen terveydenhuolto on joutunut varautumaan koronaviruksen aiheuttamaan pandemiaan supistamalla merkittävästi ei-kiireellistä palvelutuotantoa. Näillä toimenpiteillä on ensisijaisesti varauduttu kasvavaan tehohoidon tarpeeseen ja riittävän henkilöstömäärän turvaamiseen. Samanaikaisesti myös nopeasti kasvanut suojava-rusteiden käyttö ja sen aiheuttama puute suojatarvikkeista on johtanut esimerkiksi kiireettömän suun terveydenhuollon palvelujen voimakkaaseen supistamiseen. Palvelujen käyttö on supistunut myös kansalaisista johtuvista syistä; tutkimuksiin ja hoitoihin ei hakeuduta, vaikka sosiaali- ja terveydenhuollossa on vapaata kapasiteettia. Edellä mainitut seikat johtavat siihen, että palvelujen kysyntä tulee jossain vaiheessa kasvamaan. Mikäli syntyneitä hoitojonoja joudutaan purkamaan siten, että hoitotakuun määräajoissa tulee pysyä, saattaa se nostaa kustannuksia merkittävästi. Hoitojonojen nopeaa purkua joudutaan usein toteuttamaan erityisjärjestelyin, jolloin työvoimakustannukset ovat normaalia korkeammat. Koronavirustilanteen johdosta mahdollisesti syntyvien hoitojonojen purkamiseen tulee varata riittävästi aikaa.

Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän arvion mukaan kuntatalouden toimintamenojen 2,4 – 3,1 %:n vuotuinen kasvu mahdollistaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutuotannon nykyisen tason. Tämä ei mahdollista merkittävää palkkauskustannusten kasvua yli yleisen sopimustason eikä merkittäviä lainsäädännöstä aiheutuvia lisävelvoitteita. Välttämättömät rakennusten korvausinvestoinnit tulevat lähivuosina lisäämään poistojen määrää huomattavasti. Kehitys, jossa kuntatalouden menot kasvavat tuloja nopeammin, on pitkällä aikavälillä kestämaton. Tässä taloudellisessa tilanteessa kunnille ei tulisikaan asettaa lisävelvoitteita ja jo tehtyjen päätöksiä osalta niiden toteuttamista tulee siirtää. Julkisen talouden suunnitelmassa olevasta maininnasta "Hallitus varmistaa terveydenhuollon riittävän rahoituksen koronaviruksen aiheuttaman menojen kasvun tilanteessa" tulee pitää kiinni. Hallitusohjelmassa esitettyjä kaikkia keskeisiä talouspolitiikan linjauksia tulee työllisyysasteen nostoa lukuun ottamatta tarkastella kriittisesti Koronan talousvaikutuksia hoitaessa, ja tavoitteiden toteuttamista tulee olla valmis siirtämään tulevaisuuteen.

Lahdessa 5.5.2020

Marina Erhola
Toimitusjohtaja